

به پادشاهی رسیدن اردشیر در ۲۲۶ میلادی خردسال نبوده است (کریستن سن، همانجا).

اردشیر احتمالاً برای اینکه مسئله جانشینی اش مشکل ایجاد نکند، پیش از مرگش در ۲۴۱ میلادی، حکومت را به شاپور واگذار کرد ولی تاج گذاری رسمی شاپور در ۲۴۲ میلادی صورت گرفت (س طبری، ج ۲، ص ۴۶؛ کریستن سن، ص ۱۷۹-۱۸۰؛ گیرشمن^۲، ص ۲۶۱). با مرگ اردشیر، در ارمنستان و الحضر (هتره) شورش شد. شاپور شورش ارمنستان را به سرعت فرونشاند. او با تنوخیان تحت فرمان صَیَزَن بن معاویه در الحضر* جنگید (س تنوخ*) ولی سرانجام، با خیانت دختر صَیَزَن که دلباخته شاپور شده بود، بر آنجا غلبه کرد (دینوری، ص ۴۸-۴۹؛ مسکویه، ج ۱، ص ۱۴۴-۱۴۶؛ مجمل التواریخ والقصص، ص ۶۳؛ نیز س ابوالفرج اصفهانی، ج ۱۳، ص ۸۰-۸۱؛ بگری، ج ۱، ص ۲۴). شاپور سپس به امور داخلی پرداخت و مناطق مختلف کشور را به فرمان خود درآورد. او با خوارزمیان و مادیهای کوهستانی در آذربایجان جنگید و آنان را مغلوب کرد و سپس، گیلها و دیلمیها و اهالی گرگان را سرکوب کرد. همچنین، پادشاه تورانی خراسان را شکست داد و کشت و در محل این جنگ شهر نپوشاپور (شاپور خوب؛ نیشابور* کنونی) را بنا نهاد. شاپور پس از این فتوحات لقب شاهنشاه ایران و انیران (غیرایران) را برای خود برگزید (مسعودی، ج ۱، ص ۲۹۰؛ کریستن سن، ص ۲۱۸، ۲۱۹ و پانویس ۲، ص ۲۲۰؛ مارکوآرت^۳، ص ۷۴).

شاپور که سپاهی کارآزموده و پرقدرت در اختیار داشت، از یک سو با رومیان و از سوی دیگر با کوشانیان و نیز با تهدید چادرنشینان رویه رو بود. حکومت کوشان به واسطه تجارت بین المللی ثروتمند شده بود و مخالف قدرت ساسانیان بود. شاپور نخست پیشاور، پایتخت زمستانی شاهان کوشانی، را گرفت. سپس، بلخ و سمرقند و تاشکند را به دست آورد و سلسله کوشانیان را منقرض و حکومت دست نشانده ای را جایگزین کرد (س گیرشمن، ص ۲۶۱-۲۶۲؛ مشکور، ج ۱، ص ۳۹۰-۳۹۱).

شاپور دوبار با رومیان جنگید. در جنگ اول (۲۴۱-۲۴۴ م)، ابتدا نصیبین و انطاکیه را گرفت. در سوریه نیز پیش رفت و پیروزیهایی به دست آورد ولی در ۲۴۳ میلادی، از رومیها شکست خورد و عقب نشست و نصیبین را هم از دست داد. رومیها تیسفون را هم محاصره کردند ولی با کشته شدن امپراتور و جانشینی فیلیپ عرب (مارکوس یولیوس فیلیپوس)^۴، شاپور در ۲۴۴ میلادی پیمان صلحی با وی امضا کرد و بین النهرین و

پانویس ۲؛ برای آثار کامل او س کرو، ص ۱۲۸-۱۴۰؛ حمدی محمد عبدالوهاب، ص ۷۰-۷۳؛ عمر فروخ، ص ۱۴۰-۱۴۱، ۱۷۲-۱۷۵).

منابع: احسان عباس، فن الشعر، بیروت ۱۹۹۶؛ محمد بنیس، الشعر العربی الحديث: بنیاته و ابدالاتها، دارالبیضاء ۲۰۰۱؛ حمدی محمد عبدالوهاب، الشابی شاعر الخضراء، [قاهره ۱۹۶۵]؛ ابوالقاسم شابی، دیوان اغانی الحیاة، ضبط و شرح امیل کیا، بیروت ۲۰۰۹/۱۴۳۰؛ شوقی ضیف، دراسات فی الشعر العربی المعاصر، قاهره [۱۹۷۹]؛ عمر فروخ، الشابی: شاعر الحب و الحیاة، بیروت ۱۹۸۷؛ محمد قاضی، الروافد العربیة لتجربة الشابی الابداعیة، در دورة ابوالقاسم الشابی: ابحاث الندوة و وقائعها، کویت: مؤسسه جائزة عبدالعزيز سعود الباطین للابداع الشعری، ۱۹۹۶؛ ابوالقاسم محمد کرو، الشابی: حیاة - شعره، بیروت [۱۹۵۴؟]؛ محمد حسن عبدالله، اثر الشابی فی مسيرة الحركة الشعریة العربیة: المشرق العربی، در دورة ابوالقاسم الشابی، همان؛ محمود عصفور، «روافد التجربة الابداعیة لدى الشابی: الروافد الاجنبیة»، در همان، میثال جحا، الشعر العربی الحديث من احمد شوقی الی محمود درویش، بیروت ۱۹۹۹؛ رجاء نقاش، ابوالقاسم الشابی: شاعر الحب و الثورة، بیروت ۱۹۷۱؛

Muhammad Mustafa Badawi, *A critical introduction to modern Arabic poetry*, Cambridge 1975; *Encyclopedia of Arabic literature*, ed. Julie Scott Meisami and Paul Starkey, London: Routledge, 1998, s.v. "Al-Shābbī, Abū al-Qāsim" (by R. C. Ostel); Salma Khadra Jayyusi, *Trends and movements in modern Arabic poetry*, Leiden 1977.

/ عظیم طهماسبی /

شاپور، نام سه تن از پادشاهان ساسانی.

۱) شاپور اول. دومین پادشاه ساسانی (حک: ۲۴۱-۲۷۲ م). او پسر اردشیر بابکان، بنیان گذار سلسله ساسانیان*، بود. نام شاپور در منابع عربی سابورالجنود / شاپورالجنود ذکر شده است (س حمزه اصفهانی، ص ۱۷؛ ثعالبی، ص ۴۸۸). مادرش دختر اردوان پنجم (آخرین پادشاه اشکانی) بود (مجممل التواریخ والقصص، ص ۳۳؛ قس کریستن سن^۱، ص ۸۸، که در درستی این مطلب تردید کرده است). طبق برخی منابع، شاپور سالها دور از پدرش بزرگ شد و اردشیر* از زنده بودنش بی اطلاع بود (س دینوری، ص ۴۴؛ طبری، ج ۲، ص ۴۴-۴۶؛ کارنامه اردشیر بابکان، ص ۱۰۸-۱۰۹)، اما طبری (ج ۲، ص ۴۰) همراهی شاپور در یکی از جنگهای پدرش پیش از به تخت نشستن او را ذکر کرده است. بنابراین، شاپور در هنگام

1. Christensen

2. Ghirshman

3. Marquart

4. Marcus Julius Philippus